

กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ในประเทศไทย

Rules and Legal Measures Determining Compensation for Human Trafficking Offenses in Thailand

ทรงพล สงวนจิตร^{1*} และจุมพิตา เรืองวิชาธร²

Songphol Sanguanchit^{1*} and Jumpita Ruangvichatron²

^{1*}นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

²อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

^{1*}Master Student of Laws Program Sripatum University

²Lecturer from Faculty of Laws Sripatum University

*Corresponding Author Email: Johlaw11@hotmail.com

Received: 12 August 2023

Revised: 28 August 2023

Accepted: 3 September 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ 2. เพื่อศึกษากฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย และ 4. เพื่อศึกษาแนวทางและเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ เว็บไซต์ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารและหนังสือของทางราชการที่เกี่ยวข้องและกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้น แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นมาตรการสำคัญในการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายให้กลับสู่สถานะเดิมเหมือนยังไม่มีกรณีเกิดขึ้น แต่แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์มีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มาใช้บังคับด้วย 2) หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนยังคงไม่เป็นระบบขาดความชัดเจนและเหมาะสม ส่งผลให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายที่ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ดีเพียงพอกับสิ่งที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไป เช่น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน อนามัย เสรีภาพและสิทธิอื่น ๆ 3) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายยังไม่มีแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์ที่แน่นอนและชัดเจน ส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคดีมีค่าสินไหมทดแทนแตกต่างกันมากและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้การบังคับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 35 ไม่มีประสิทธิภาพ จึงควรต้องมีการพัฒนาปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ เพื่อให้การคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 4) แนวทางและเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย คือ ควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์โดยการแยกค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้

คำสำคัญ: กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมาย, ค่าสินไหมทดแทน, ค้ำมนุษย์

Abstract

This research consists purposes were 1. to study of background, concepts and theories related to compensation for human trafficking offences 2. to study of rules and legal measures governing the determination of compensation for human trafficking offences under international, foreign and Thai laws 3. to study analysis of rules and legal measures related to the determination of compensation for human trafficking offenses and the problems in determining compensation for human trafficking offenses in Thailand and 4. to study of guidelines and solutions for solving the problems in determining compensation for human trafficking offenses in Thailand. is a qualitative research by Documentary Research Such as textbooks, books, research studies, theses, dissertations, academic articles, websites, journals, publications, related government documents and books and foreign laws, etc. Then the information gathered from relevant documents content analysis. The results of the study revealed that 1) compensation for human trafficking offenses is an important measure to help victims in regaining their original status as if the violation had not yet occurred but punitive damages have also been applied similarly to countries in the common law system 2) the criteria for determining compensation is still unsystematic, unclear and inappropriate resulting which victims who have to rely on officials to claim compensation do not receive adequate remedies, such as losses from damage to life, body, property, health, freedom and others 3) the determining compensation for human trafficking offenses in Thailand is left to various authorities with no definite and clear criteria, followed by different amounts of compensation are usually applied, resulting which the enforcement of Section 35 of the Anti-Human Trafficking Act B.E. 2551 is regarded as inefficient. The developing of rules and legal measures determining compensation for human trafficking offences is therefore necessary to effectively protect and remedy all victims concerned and 4) Guidelines and proposals for solutions to the problem of determining compensation for human trafficking offenses in Thailand is that the criteria for determining compensation in human trafficking cases should be revised by dividing compensation according to the nature of the damages incurred accordingly. with the Civil and Commercial Code specified

Keywords: Rules and Legal Measures, Compensation, Human Trafficking

บทนำ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 15 ปี แต่ยังมีปัญหาในการใช้บังคับกฎหมายหลายด้าน เช่น ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้อง และการใช้บังคับกฎหมายให้มีผลเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย (อมรรัตน์ สุนทร, 2562, น.16) โดยเฉพาะปัญหาเรื่องค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ เนื่องจากหลักเกณฑ์และขั้นตอนบังคับในเรื่องค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ที่ยังไม่เป็นระบบหรือชัดเจน จนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในประเทศไทยยังไม่ได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนที่เหมาะสม และยังไม่สามารถบังคับคดีเพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแม้แต่คดีเดียว จึงเป็นปัญหาที่ทำให้

ผู้เสียหายในคดีค้ำนุชย์ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ดีเพียงพอและไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น (สุขุม ศุภนิธย์, 2550, น.1) ส่งผลให้ผู้เสียหายจากการค้ำนุชย์ไม่เข้ามาสู่กระบวนการทางกฎหมายเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ ภาครัฐเองก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้เสียหายในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทำให้การใช้บังคับกฎหมายในคดีค้ำนุชย์ไม่มีประสิทธิภาพตามไปด้วย

ในอดีตที่ผ่านมา หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ในประเทศไทยยังไม่มีแนวทางที่แน่นอนและชัดเจน ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคดีมีค่าสินไหมทดแทนแตกต่างกันมากและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินก็ดี ความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินก็ดี ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษก็ดี (Punitive Damages) และค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ดี ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ ทำให้การใช้บังคับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุชย์ พ.ศ. 2551 เกิดความไม่ชัดเจนและแน่นอน จึงควรมีหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำนุชย์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คือเจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ นำมาเป็นแนวทางในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำนุชย์ให้เหมาะสม (Optimal Damages) หรือเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้มีการละเมิดเกิดขึ้นเลย อีกทั้ง เป็นการป้องปรามการกระทำความผิด และมีให้บุคคลอื่นถือเอาความประพฤตินั้นเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคตได้ตามแนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) (จิระวัฒน์ ปิ่นเปี่ยมรัชฎ์ และคณะ, 2553, น.73)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้และแบ่งประเด็นปัญหาออกเป็น คือ 1) กฎเกณฑ์และขั้นตอนบังคับในเรื่องค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ที่ยังไม่เป็นระบบหรือชัดเจน และเหมาะสม 2) ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ก่อนฟ้องคดียังไม่สอดคล้องกับกฎหมาย 3) ปัญหาการนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) มาใช้ในคดีค้ำนุชย์ และการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อป้องปรามการกระทำความผิด และ 4) ปัญหาขั้นตอนการบังคับคดีค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำนุชย์

ดังนั้น จากข้อมูลการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นภายหลังจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุชย์ พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับตามที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น เป็นมูลเหตุสำคัญที่นำมาสู่การศึกษาปัญหาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ถึงสภาพปัญหาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุชย์ พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุชย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562 ระเบียบกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยการให้การช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ พ.ศ. 2552 และหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุชย์ พ.ศ. 2551 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจะนำมาใช้วิเคราะห์เพื่อแสดงถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จากกรณีของปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุชย์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ชัดเจน เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ในระบบกฎหมายที่สามารถบังคับใช้ได้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์
2. เพื่อศึกษากฎหมายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ และปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางและเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย

การบททวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้ ได้นำหลักการและข้อกฎหมายทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศมาทำการศึกษาวิเคราะห์ การกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและถูกกำหนดโดยกฎหมายต่างประเทศอย่างละเอียด โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ถูกกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ รวมถึงความเสียหายทางสุขภาพ ความเสียหายทางจิตใจ ค่าใช้จ่ายในการรักษา ค่าเสียหายทางเศรษฐกิจ เป็นต้น การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีความผิดฐานค้ำมนุษย์ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ลักษณะและระดับของการละเมิด ความรุนแรงของความผิด อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทน และความสามารถในการชดเชยของผู้กระทำความผิด ในบางประเทศอาจมีการกำหนดข้อกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์อีกด้วย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **แหล่งการศึกษาข้อมูล** ได้แก่ เป็นการศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งการสืบค้นจากเอกสาร อาทิ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ เว็บไซต์ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารและหนังสือของทางราชการที่เกี่ยวข้องและกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้น
2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ เว็บไซต์ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารและหนังสือของทางราชการที่เกี่ยวข้องและกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้น และจากจำนวนคดีตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ฐานข้อมูลจากการดำเนินคดี ได้แก่ ข้อมูลคดีของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีค้ำมนุษย์ 1 สำนักงานคดีค้ำมนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด รวมทั้งหมด 461 เรื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2565 และ 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คดีที่พนักงานอัยการดำเนินคดีในความผิดฐานค้ำมนุษย์แล้วและศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ จำนวน 120 คดี และโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้ข้อมูลคดีของผู้เขียนซึ่งเป็นพนักงานอัยการคนหนึ่งในสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีค้ำมนุษย์ 1 เป็นระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2565 และฐานข้อมูลคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2565 จำนวน 10 คดี
3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์

ผลการวิจัยพบว่า หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังไม่สอดคล้องกัน และไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์และความรับผิดชอบละเมิด เพื่อฟื้นฟูเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับสู่สถานะเดิมเหมือนยังไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น แม้แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดในคดีค้ำมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มาใช้บังคับด้วย

2. การศึกษากฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย

ผลการวิจัยพบว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์สามารถเรียกร้องได้จะแตกต่างกันตามลักษณะคดีและความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่าค่าสินไหมทดแทนมากน้อยเพียงใดจึงจะถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายมากที่สุด ในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางการกำหนดจำนวนของค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ที่แน่นอนและชัดเจนส่งผลให้ในการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนตั้งแต่ในชั้นแรก คือการประชุมสหวิชาชีพกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ก่อนฟ้องในแต่ละคดีมีค่าสินไหมทดแทนแตกต่างกันมาก ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมและเพียงพอของค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายได้รับ

3. การศึกษาวิเคราะห์กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ และปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยกำหนดมาตรการเยียวยาให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ทั้งค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายเชิงลงโทษ สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์คือกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและกฎหมายของสหราชอาณาจักร แต่มาตรการดังกล่าวและการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ยังเป็นเรื่องใหม่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่ให้ผู้เสียหายต้องไปใช้สิทธิเรียกร้องเรื่องละเมิดในทางแพ่งเป็นคดีต่างหาก มาตรการเยียวยาผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ทำให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดค้ำมนุษย์สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

4. การศึกษาแนวทางและเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า จากข้อมูลในทางปฏิบัติ การกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ตั้งแต่ในชั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจนถึงชั้นศาลยังมีความแตกต่างกันมากในแต่ละคดี และมีการนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้น้อยมากจากจำนวนคดีค้ำมนุษย์ทั้งหมดและจากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ศาลได้มีคำพิพากษากำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษไว้เพียง 2 คดี คือคำพิพากษาศาลจังหวัดสระบุรี คดีหมายเลขแดงที่ คม.1/2565 และคำพิพากษาศาลอาญา คดีหมายเลขแดงที่ คม.47/2566

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ พบว่า แนวคิดการกำหนดค่าสินไหมทดแทนมีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนความเสียหายและให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมมากที่สุด เสมือนหนึ่งว่ามิได้มีการละเมิดเกิดขึ้นเลยถือว่าเป็นหลักสากลที่หลายประเทศยังยึดถืออยู่ แต่ปัจจุบันมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่จะมุ่งพิจารณาถึงพฤติกรรมอันชั่วร้ายของผู้กระทำละเมิดมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเพื่อป้องปรามการกระทำเช่นนั้น ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 14 ได้นำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้บังคับ

2. เพื่อศึกษากฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย พบว่า หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ พ.ศ. 2561 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ยังไม่ครบถ้วนและไม่สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งไม่ได้กำหนดขอบเขตจำนวนของค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายพึงจะได้รับเบื้องต้น ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนแตกต่างกันมากในแต่ละคดี

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย พบว่า กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทยมีการกำหนดความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นกฎหมายเฉพาะแยกออกจากประมวลกฎหมายอาญา และมีมาตรการคุ้มครองและฟื้นฟูเยียวยาผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ทำให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดค้ามนุษย์เป็นอย่างมาก

4. เพื่อศึกษาแนวทางและเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย พบว่า การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ หากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ รวมถึงผู้พิพากษามีหลักเกณฑ์แนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่แน่นอนและเหมาะสม จะช่วยให้การทำงานตั้งแต่ในชั้นแรกคือการจัดประชุมกำหนดค่าสินไหมทดแทนก่อนฟ้องคดี ดำเนินการได้ง่ายขึ้นและชัดเจน ครอบคลุมตามลักษณะความเสียหายตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด โดยผู้เขียนเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์โดยการแยกค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ (สุมาลี วงษ์วิจิตร , 2546, น.235)

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องกฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เมื่อมีการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เกิดขึ้น ผลของการดำเนินคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับคือโทษทางอาญา ส่วนผลของการดำเนินคดีแพ่งที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับคือการชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เพื่อเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับสู่สถานะเดิมเหมือนยังไม่มีกรณีเกิดขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551

มาตรา 35 บัญญัติให้พนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหาย โดยมีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มาใช้บังคับกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ด้วย ทำให้หลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดเปลี่ยนแปลงไป แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การดำเนินค้ำมนุษย์ในประเทศไทยมีจำนวนคดีที่ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้กับผู้เสียหายน้อยมากเพียง 2 คดี คือ คดีหมายเลขแดงที่ คม.12565 ของศาลจังหวัดสระบุรี และคดีหมายเลขแดงที่ คม.47/2566 ของศาลอาญา

2. ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์สามารถเรียกร้องได้จะแตกต่างกันตามลักษณะคดีและความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่าค่าสินไหมทดแทนมากน้อยเพียงใดจึงถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายมากที่สุด ในทางปฏิบัติพบว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีที่คล้ายคลึงกันกลับแตกต่างกันมาก และมีแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคดีแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้การชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดในการดำเนินคดีค้ำมนุษย์ได้ หรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ทั้งนี้ เพื่อความสะดวก รวดเร็วและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายมากขึ้น ซึ่งพนักงานอัยการจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายที่มีสิทธิและประสงค์ที่จะเรียกร้องในทุกคดีอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ รวมถึงผู้พิพากษามีหลักเกณฑ์แนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่แน่นอนและเหมาะสม จะช่วยให้การทำงานตั้งแต่ในขั้นแรกคือการจัดประชุมกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ก่อนฟ้องคดีดำเนินการได้ง่ายขึ้นและชัดเจน ส่งผลต่อการเยียวยาชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเป็นธรรม

3. หลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมีแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่สอดคล้องกัน และไม่ครอบคลุมตามลักษณะความเสียหายตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ อีกทั้งไม่มีหลักเกณฑ์ของการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ชัดเจนและขอบเขตค่าสินไหมทดแทนที่สามารถเรียกร้องได้ ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ และทางปฏิบัติศาลมักกำหนดเพียงค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายเป็นหลัก และยังไม่มีส่วนเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษว่ามีขอบเขตอย่างไร ซึ่งในประเทศไทยกฎหมายบางฉบับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าหรือสี่เท่าหรือห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด เมื่อปรากฏว่ามีกรกระทำความผิดอย่างร้ายแรงต่อผู้เสียหาย (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2553, น.148) จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์มีความถูกต้อง ชัดเจนและเหมาะสม

4. การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ให้แก่ผู้เสียหายพบว่ามีคดีจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ยังไม่ได้รับเงินตามคำพิพากษา ซึ่งต้องดำเนินการบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุด อาจมีคดีที่ผู้เสียหายไม่สามารถบังคับคดีกับจำเลยได้แล้วและหลายคดีจะค่อย ๆ สิ้นสุดระยะเวลาบังคับคดีลง ปัจจุบันมีมาตรการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 49/1 ในการขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไปคืนหรือชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยทำให้ประสิทธิภาพของการดำเนินคดีและการบังคับคดีในส่วนค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์มีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยให้สถานการณ์การค้ามนุษย์ของประเทศไทยเป็นประเทศที่ปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำของกฎหมายปกป้องเหยื่อการค้ามนุษย์อย่างครบถ้วน เพื่อได้รับการปรับลำดับจากประเทศ Tier 2 ไปสู่ Tier 1 อีกทางหนึ่ง

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกฎหมายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ทำให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดค้ำมนุษย์เป็นอย่างมาก ตลอดจน ยังได้ข้อค้นพบแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทย ซึ่งการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ รวมถึงผู้พิพากษา โดยผู้เขียนเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์โดยการแยกค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการแยกค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะของความเสียหายแต่ละประเภททั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้

1.2 จัดทำหลักเกณฑ์สำหรับกำหนดรายการที่ใช้สำหรับตรวจสอบ (Check List) และรวบรวมตัวอย่างของค่าสินไหมทดแทนประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ก่อน

1.3 จัดทำแนวทางการกำหนดค่าเสียหายที่เหมาะสม (Optimal Damages) จากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ก่อนฟ้องคดีตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์ที่ทั้งช่วยฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในภายหน้า ตามระดับพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดให้ชัดเจนเพื่อเป็นเกณฑ์และเหตุผลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามลักษณะของความเสียหายแต่ละประเภท และหลักเกณฑ์การคำนวณตัวเพิ่มหรือลดค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากเหตุปัจจัยอื่นเพื่อเป็นฐานในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เช่น ผู้เสียหายมีส่วนทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย และกรณีค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) เพื่อให้ศาลสามารถนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

กำหนดมาตรการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ได้รับเงินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว ซึ่งต้องดำเนินการบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุด และเห็นควรนำหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 มาตรา 49/1 ในการขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไปคืนหรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เป็นช่องทางหนึ่งในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีค้ำมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

จิระวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และคณะ. (2553). *การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์: การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิด*.

(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2553). *การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษมาใช้ในประเทศไทย*

(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สุมาลี วงษ์วิจิตร. (2546). *กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุขุม ศุภนิตย์. (2550). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
อมรรัตน์ สุนทร. (2562). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานค้ามนุษย์ การเอาคนลงเป็นทาส และการบังคับใช้แรงงาน.
(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.